

Шифр Банківський аналітик

НАУКОВА РОБОТА

на тему: «Банківська система: особливості функціонування та перспективи розвитку»

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	5
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	12
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	24
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

Банківська система України відіграє важливу роль у формуванні ринкових відносин, створенні відповідної інфраструктури, посиленні стабілізаційних процесів та здійсненні структурних перетворень в економіці. Висока ступінь вразливості й чутливості банківської системи як до глобалізаційних тенденцій організації світового господарства, так і до внутрішніх особливостей економічного і соціального розвитку в країні, показують надзвичайну важливість і першочерговість завдання щодо подолання тих проблем, які виникають у банківському секторі, без ефективного функціонування якого неможливим є вихід національної економіки на траєкторію стійкого зростання виробництва та забезпечення належного рівня добробуту і високих соціальних стандартів життя суспільства.

Відтак ефективна робота банківської системи є запорукою нормальної життєдіяльності усього господарського організму, виходячи із ролі банківського сектора як його головного органу. Виходячи з цього, актуальним питанням є необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок з проблем розвитку банківської системи в умовах фінансової нестабільності, з метою забезпечення економічного розвитку.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, А. Пігу, М. Фрідмен, П. Роуз, Дж. Сінкі. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема: О. Барановського, О. Васюренка, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, В. Кротюка, І. Лютого, Б. Луціва, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Пуховкіної, М. Савлука, В. Суторміної, Р. Тиркала.

Метою наукової роботи є обґрунтування теоретичних засад розвитку банківської системи, опрацювання практичних рекомендацій щодо перспектив розвитку банківської системи в умовах фінансової нестабільності. У відповідності до визначеної мети поставлені наступні завдання:

- дослідити теоретичні положення вітчизняних та зарубіжних науковців щодо сутності банківської системи; розглянути структуру та особливості розвитку сучасної банківської системи;

- проаналізувати тенденції розвитку банківської системи України в умовах фінансової нестабільності;

- обґрунтувати перспективи розвитку банківської системи України.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні засади становлення та розвитку банківської системи.

Предметом дослідження є процеси функціонування банківської системи України в умовах кризових явищ економіки.

У процесі вирішення поставлених завдань у науковій роботі застосовано діалектичний метод для узагальнення суті банківської системи та здійснення їх структурної класифікації; якісних і кількісних порівнянь для з'ясування особливостей розвитку банківської системи в умовах фінансової нестабільності; метод структурного аналізу для окреслення напрямів розвитку банківської системи України.

Інформаційну основу та теоретичну базу дослідження становлять наукові розробки вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань функціонування банківської системи, законодавчі документи, нормативні положення Національного банку України, офіційні сайти НБУ та банків, офіційна статистична інформація.

Елементами наукової новизни роботи є теоретичне обґрунтування та практичне вирішення комплексу питань, пов'язаних з оптимізації роботи банківської системи України.

Практичне значення роботи полягає у тому, що отримані в результаті дослідження висновки можуть використовуватися в роботі банківських установ, а також при реалізації стратегії посткризового розвитку банківської системи України та її інститутів.

Основні наукові положення та практичні результати дослідження опубліковані у Матеріалах науково-практичних конференцій.

Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг наукової роботи – 34 сторінки, у тому числі на 30 з них розміщено основний текст, 3 таблиці, 8 рисунків, список використаних джерел із 27 найменувань, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Економічний розвиток країни в умовах трансформації фінансово-економічних відносин потребує налагодженої системи інституційного забезпечення. В умовах, коли певна частина суб'єктів фінансово-економічних відносин володіє фінансовими ресурсами, а інша має в них потребу, постає питання про активізацію діяльності посередницьких структур, діяльність яких відбувається у середовищі економічної нестійкості та зростаючої конкуренції.

Основною ланкою цієї сфери є банківська система, якій належить провідне місце у механізмі організації та регулювання господарського життя суспільства. За роки економічної незалежності в Україні побудована власна банківська система, проте тенденції розвитку світових ринків висувають нові вимоги до функціонування банківських структур, підвищення якості наданих ними послуг, забезпечення стійкості та ліквідності.

На думку О. В. Дзюблюка суть банківської системи полягає у сукупності усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою забезпечення можливості ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ [7, с. 82].

У відповідності до статті 4 закону України «Про банки та банківську діяльність» [21] банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України.

Досить цікавим із наукової точки зору є окреслення банківської системи як підсистеми кредитної системи, що складається з центрального банку та комерційних банків, які взаємодіють між собою, і в процесі цієї взаємодії утворюють одне ціле, формують нові функції, що спрямовуються на

забезпечення результативного переміщення капіталу в межах всієї економіки країни [5, с. 562]. Цікавим прикладом розгляду поняття «банківська система» в контексті інституційно-економічного підходу є визначення В. В. Масленнікова. На думку вченого, банківська система – це така система вищого рівня, що самоорганізовується та історично складається під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів та перебігів, є суцільною сукупністю установ, що здійснюють діяльність у банківській сфері і виконують завдання внутрішнього управління банківськими інститутами [17]. Інші підходи до визначення категорії «банківська система» подані у додатку А.

Враховуючи наведені вище думки щодо суті банківської системи, пропонуємо визначити її як систему, що представлена сукупністю банківських інститутів, які перебувають у тісному взаємозв'язку і структурній взаємозалежності та функціонують відповідно до встановленої нормативно-правової бази, задля стабільного розвитку банківського сектору, а також для ефективного розвитку економіки загалом.

Відповідно до сутності, основними ознаками банківської системи є:

- по-перше, банківська система є системою «відкритого типу», що пов'язано із взаємодією банківської системи з іншими економічними системами, такими як податкова, бюджетна та ін., а також з її впливом на розвиток економічної системи країни та, навпаки, залежністю розвитку банківської системи від економічної ситуації в країні;

- по-друге, банківська система – це велика система, що є результатом структурної різноманітності, яка проявляється через велику кількість банків, банківських груп, системних банків, які ієрархічно організовані та мають свої локальні цілі функціонування і розвитку, а також підпорядковуються єдиним цілям, які проявляються в боротьбі кожного з них за прибутковість і ліквідність;

- по-третє, банківська система – це складна система, про що свідчить наявність складних взаємозв'язків, включаючи зворотні [22, с. 42];

- по-четверте, ієрархічний порядок створення банківської системи проявляється у дворівневій побудові, коли центральний банк знаходиться на першому рівні, а всі інші банківські установи – на другому;

– по-п'яте, банківська система має здатність до самонастроювання, саморегулювання, саморозвитку, що проявляється в постійному її розвитку через адаптування до змін зовнішнього середовища та економічної ситуації в країні [23].

Формування банківської системи України в умовах становлення нового економічного порядку та розширення міжнародної співпраці неоднозначно оцінюють фахівці та аналітики. Світові глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність активізації банківського сектора як регулятора соціально-економічного розвитку суспільства. Саме банки в своєму арсеналі мають важелі впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та багато інших сфер економіки.

Події останніх років у світовій економіці підтвердили – будь-які зміни у сфері фінансових та грошово-кредитних відносин неминуче позначаються на економічному розвитку країн, тим більше в умовах все зростаючої залежності країн одна від одної. В банківських системах країн світу існують різноманітні банківські установи, діяльність яких визначається не тільки їх власними комерційними інтересами, а і вимогами системи, в яку вони включені.

Під структурою банківської системи розуміють сукупність банків (елементів) та зв'язків між ними, які визначають внутрішній стан та організацію банківської системи як цілісної. Структура банківської системи – це множина всеможливих відносин між її елементами та підсистемами. Вона визначається складом і спеціалізацією банківських установ та сукупністю зв'язків, що їх об'єднують. Поняття «банківська система» та «структура банківської системи» розглядають як рівно масштабні, так як не існує безструктурних систем та позасистемних структур. При дослідженні банківської системи структура виступає як спосіб опису її організації. Структура банківської системи динамічна за своєю природою, її еволюція у часі та просторі відображає процес розвитку системи [18, с. 96].

Таким чином, структура сучасної банківської системи залежить від конкретних суспільно-економічних умов та в різних країнах розрізняється залежно від ступеню розвитку ринкового господарства та історичних особливостей становлення банківської справи.

Структуру банківської системи визначають два основних фактори – економічний і юридичний. На грошово-кредитному ринку, як і на будь-якому іншому, число продавців (банківських структур) залежить від попиту на їх товар. Попит на банківські послуги впливає й на величину функціонуючих банків. Значно впливають на склад банківської системи методи регулювання державою кредитних відносин. Одні законодавчі акти встановлюють порядок і обмежують створення нових банків, інші, впливаючи на організацію банківської справи, визначають тим самим їх структуру та структуру банківської системи у цілому [9, с. 16].

Відповідно до Законів «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність» в Україні передбачена 2-х рівнева модель структури банківської системи. На першому рівні знаходиться центральний банк країни, який виконує специфічні функції та відіграє особливу роль в економіці; на другому – банки, основне функціональне призначення яких це посередництво, або трансформація залучених коштів від юридичних і фізичних осіб у кредити та інвестиції (рис. 1.1).

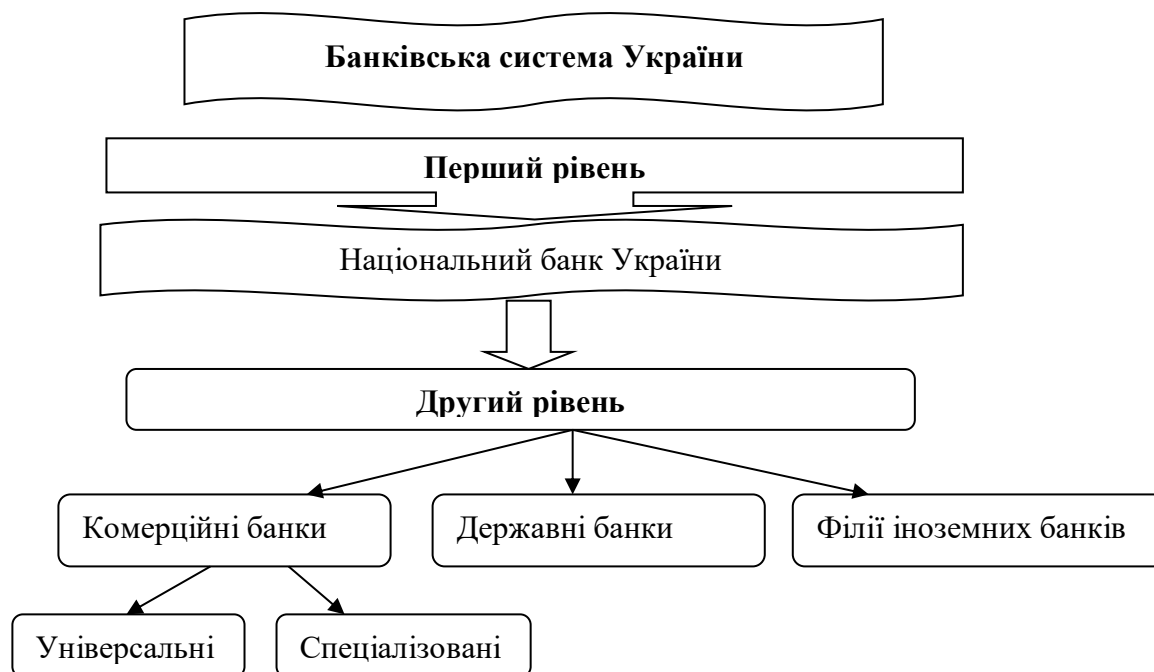

Рис. 1.1. Структура банківської системи України

Складено автором.

Отже, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правових актів Національного банку України, структура

банківської системи України в основному відповідає банківським системам розвинених країн.

Невід’ємною структурною складовою сучасної банківської системи виступає її інфраструктура – інформаційне, методичне, технологічне та кадрове забезпечення банківської діяльності. Виходячи із загального уявлення про систему, її розвиток здійснюється у чіткому цілеспрямованому напрямі. Цілі кожного її елементу, будь то центрального банку або окремої банківської установи, повинні бути інтегровані у єдиному напрямі загальних системних цілей (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Група цілей банківської системи

Цілі діяльності Національного банку України		Цілі діяльності банківських установ	
Основна ціль	Система пріоритетних цілей	Основна ціль	Система пріоритетних цілей
Стабільність грошової одиниці України, сприяння стабільності банківської системи, цінова стабільність	Забезпечення рівноваги грошового і товарного ринку (IS-LM)	Забезпечення фінансової стійкості та ефективної діяльності банків	отримання оптимального прибутку;
	забезпечення ефективного банківського нагляду та регулювання		підвищення рівня капіталізації;
	регулювання облікової процентної ставки		ліквідність;
	підтримання ліквідності банківської системи		платоспроможність;
	забезпечення стабільного валютного курсу		мінімізація ризиків;
	організація ефективної роботи платіжно-розрахункової системи		якісні активи та пасиви;
			збалансоване зростання капіталу, активів та зобов’язань;
			ефективний менеджмент.

З макроекономічних позицій цілі банківської системи характеризують напрям її розвитку в цілому. При цьому напрям розвитку певних банків може не співпадати із загальним цільовим напрямом банківської системи. Наприклад, деякі банки можуть діяти з метою швидкого збагачення за рахунок проведення спекулятивних операцій. Проте, при цьому загальна цільова спрямованість банківської системи зберігається, оскільки вона визначається підсистемою

управління, в першу чергу, центральним банком, який формує цілі банківської системи на якісному і кількісному рівні та забезпечує їх досягнення.

Загалом основною ціллю розвитку банківської системи є забезпечення стабільного функціонування та розвитку даної системи, яке можливе за умови ефективної реалізації системи пріоритетних цілей підсистем. Відповідно до означеної цілі забезпечення стабільності банківської системи загалом і кожного банку зокрема є об'єктивною потребою і закономірністю розвитку економічних процесів в країні.

Вагомим етапом у дослідженні стабільності банківської системи є визначення основних елементів її забезпечення. Елементи забезпечення – це сукупність чинників, засобів та заходів, що спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи загалом. На наш погляд, варто виокремити три основні елементи забезпечення стабільності банківської системи (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Основні елементи забезпечення стабільності банківської системи

*Складено автором

Таким чином, стабільність банківської системи слід трактувати як комплексну характеристику її стану, що визначає здатність банківської системи протягом часу нейтралізувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, постійно та ефективно виконувати властиві функції за умови збереження її цілісності й організованості, фінансової стійкості банків. Заходи щодо забезпечення фінансової стійкості як на мікро-, так і на макроекономічному рівні сприяють, з одного боку, належному функціонуванню та стабільному розвитку банків, з іншого, створенню базових передумов для виконання банками своїх функцій, реалізації ролі в економіці, що позначається на економічному розвитку країни та надійності банківської системи загалом, а також швидкості ринкових перетворень у процесі суспільного відтворення.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

На сучасному етапі розвитку перед економікою України гостро постала проблема ефективного функціонування банківської системи. Фінансово-економічні кризові явища, що мають місце в нашій країні, загострюють дану проблему ще більше. Банківський сектор України на даний момент перебуває чи не в найскладнішому становищі за весь період свого функціонування. Поєднання ряду гальмівних як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів економічного розвитку вилилось в унікальну за своїми масштабами і наслідками для усієї економіки банківську кризу. Від подолання якої, у свою чергу, залежить економічне майбутнє країни.

Україна в умовах військових дій в східній частині України, падіння валового внутрішнього продукту, та, як наслідок, – високої інфляції протягом 2014-2016 років потерпала від тотальних банкрутств у банківському бізнесі. За період фінансово-економічної кризи банківський сектор зазнав безпрецедентної за масштабами трансформації [4]. Протягом цього періоду і дотепер з фінансового ринку виведено 103 банки (рис. 2.1).

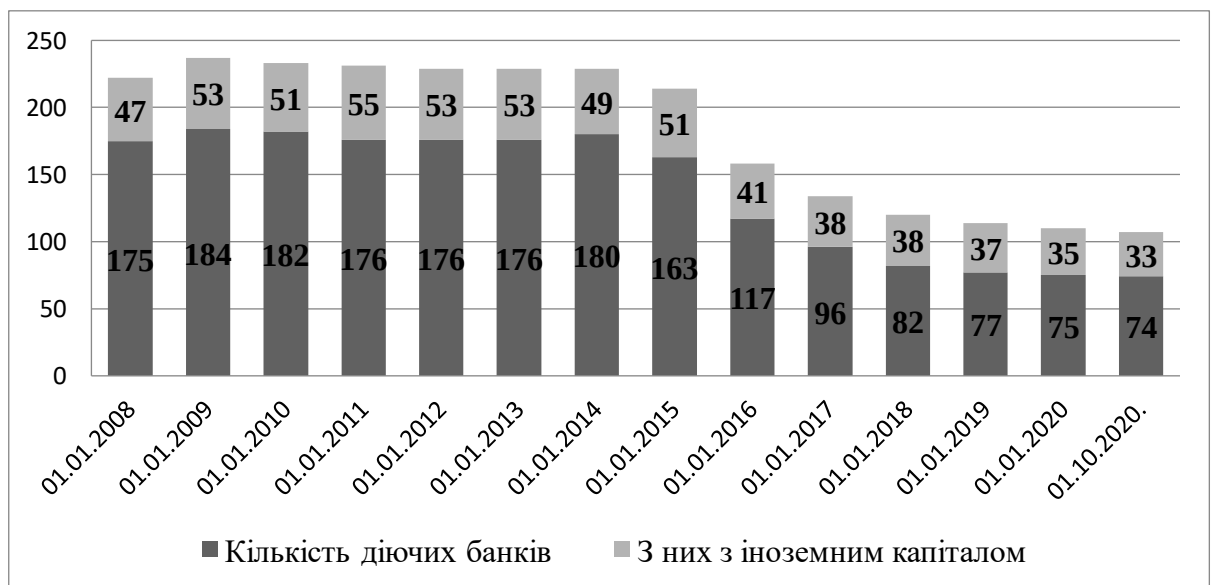

Рис. 2.1. Динаміка кількості комерційних банків в Україні протягом 2008-2020 рр.

*Складено автором за даними [20]

Серед об'єктивних причин скорочення кількості банків в першу чергу слід назвати непрозору діяльність значної кількості банківських установ, а також їх приналежність до олігархічних кланів. Відтак, великий ряд комерційних банків займались не властивими їм функціями, такими як відмивання грошових коштів та переведення їх в офшори, спекуляції на валютному ринку, обслуговування малого кола власних клієнтів, не зважаючи на реальні потреби економіки. Крім того, варто зауважити, що політична та військова нестабільність в країні, високий рівень інфляції та загальна економічна дестабілізація мали неабияке значення для закриття банків. Проте, ряд банків можна було все-таки зберегти, але активне втручання Національного банку України у їх діяльність та політичні засади на той момент стали передумовою їхньої ліквідації [10].

За даними офіційного сайту Міністерства фінансів України станом на 01.10. 2020 року кількість комерційних банків значно зменшилась і склала 74, порівняно із цифрою 180 перед початком кризи. Варто зауважити, що на сьогодні з 74 банків – 33 банків з іноземним капіталом (що складає 44,6%) та, відповідно, 41 вітчизняних банків, що складає лише 55,4%. Коли ще до початку фінансово-економічної кризи ситуація була зовсім іншою (станом на 1 01.01.2014 р. функціонувало лише 27,2% банків з іноземним капіталом) [19]. Станом на початок 2019 року банківська система включала 51,9% вітчизняних банків, на початок 2018 – 53,7%, на початок 2017 – 60,4%, на початок 2016 – 53,9%, на початок 2015 – 68,7%, на початок 2014 року – 72,8% усіх банківських установ. З одного боку наявність банків з іноземним капіталом в Україні має певні переваги, оскільки сприяє залученню іноземних інвестицій, позитивно впливає на розвиток фінансової системи [8]. Але, з другої сторони, така ситуація несе за собою значні фінансово-економічні ризики збільшення частки іноземного капіталу в банках. А присутність вагомої частки іноземного капіталу в банківських установах може нести потенційний занепад вітчизняних банків; призводить до підвищення рівня залежності економіки країни від зовнішніх факторів, від коливань курсу іноземної валюти; призводить до зростання впливу нерезидентів на схвалення істотних рішень в економіці [13]. Вагома частка іноземного капіталу призводить до відтоку вітчизняного банківського капіталу

за кордон, до обмеження доступу українських позичальників до внутрішніх заощаджень, а, як наслідок, – призводить до порушення фінансового стану банківських установ України.

Як окремі банки, так і вся банківська система країни на даний момент функціонують у досить складних умовах з високими ризиками. Фінансовий стан банківських установ найбільш повно відображає усі як негативні, так і позитивні тенденції розвитку банківської системи держави. Тому дослідженню фінансового стану банківських установ доцільно приділити значну увагу.

На нашу думку, аналіз фінансового стану банківських установ слід здійснювати за наступними показниками: достатність капіталу, якість активів, динаміка депозитних операцій, структура доходів та витрат, прибутковість банківських установ.

1. Достатність капіталу. У банківській сфері одним із головних показників функціонування банківської установи, її стабільного розвитку і регулювання є показник достатності власного капіталу. Саме достатній обсяг власного капіталу є передумовою стабільної діяльності банку, а також зниження ризиків, що виникають у процесі його функціонування. Варто додати, що відповідний рівень достатності капіталу забезпечує високий ступінь довіри до банківської установи з боку кредиторів, вкладників та інвесторів. Аналіз достатності власного капіталу наведемо у таблиці 2.1. Із таблиці бачимо, що величина капіталу банківських установ зростала до 2014 року. Проте, внаслідок розгортання фінансово-економічної кризи, результатів роботи та докапіталізації Приватбанку, в 2015 році в порівнянні з 2014 роком дана величина різко впала на 44,5 млрд. грн. А в наступному, 2016 році, порівняно із 2014 роком величина капіталу банків України знизилась на 88,8 млрд. грн. Тим не менш, починаючи з 2016 року капітал комерційних банків мав тенденцію до зростання, з 2018 року і до 2019 мав нахил до зменшення, проте, починаючи від 2019 року капітал комерційних банків зростає. Крім того, варто зауважити, що в останні п'ять років розмір статутного капіталу значно перевищує розмір власного за рахунок збільшення непокритих збитків, що є досить негативною тенденцією.

Динаміка капіталу банківських установ протягом 2013-2020 рр.

Показник	01.01. 2013	01.01. 2014	01.01. 2015	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020
Капітал (млн. грн.)	169320	192599	148023	103713	123784	161108	154960	199921
У тому числі статутний капітал (млн. грн.)	175204	185239	180150	222170	414668	495377	465532	470712
Регулятив- ний капітал (млн. грн.)	178909	204976	188949	129817	109654	115818	126117	150314
Достат- ність регулятив- ного капіталу, %	18,06	18,26	15,60	12,31	12,69	16,10	16,18	19,66

*Складено автором за даними [20]

З таблиці 2.1 бачимо, що обсяг регулятивного капіталу у період фінансово-економічної кризи вагомо знижувався. І за період 2014-2017 рр. даний показник зменшився на 95,3 млрд. грн. Проте, починаючи з 2017 року спостерігаємо невелике нарощення регулятивного капіталу. Яке в подальшому дозволило поліпшити значення нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2). Даний показник зріс протягом 2016-2020 рр. з 12,31% до 19,66%, що вказує на поліпшення фінансового стану банківських установ та на підвищені можливості забезпечення захисту вкладів фізичних та юридичних осіб (табл. 2.1).

2. Якість активів. Відповідний рівень якості активів банківських установ є значущим чинником підвищення стійкості, стабільності, прибутковості, та, як наслідок, надійності діяльності банку. З таблиці 2.2 бачимо, що простежується загальна тенденція до зростання активів комерційних банків. Проте, варто врахувати, що це пов'язано, насамперед, зі зниженням обмінного курсу національної валюти. Варто розуміти, що зростання загального обсягу кредитів, що були надані в економіку, відбулося саме за рахунок збільшення активів в іноземній валюті (табл. 2.2) та зумовлено передусім зміною обмінного курсу української валюти. Загальний обсяг активів в іноземній валюті протягом 2013-

2015рр. збільшився на 23,8% (на 112 млрд.) та, відповідно, скоротився обсяг активів у гривні. Проте, станом на кінець 2018 року, активи в іноземній валюті зменшились та становили 495 млрд. грн. (скоротились на 14,95% порівняно із 2015 роком).

Таблиця 2.2

**Об'єм та структура кредитного портфеля
банківських установ України за 2013 – 2019 рр.**

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Активи, млрд. грн.	1 278	1 317	1 254	1 256	1 334	1 361	1 493
У т.ч. в іноземній валюті, млрд. грн	470	576	582	519	507	495	492
Кредити надані, млрд. грн.	799	874	1 009	1 006	1 037	1 119	1 033
У % до попереднього року	-	109,4	115,4	99,7	103,1	107,9	92,31
Кредити юридичним особам, млрд. грн.	654	728	831	847	864	919	822
У % до попереднього року	-	111,3	114,1	101,9	102,0	106,4	89,45
Кредити фізичним особам, млрд. грн.	145	146	176	157	171	197	207
У % до попереднього року	-	100,7	120,5	89,2	108,9	115,2	105,1
Міжбанківські кредити, млрд. грн.	33,4	21,5	23,5	23,1	28,4	33,7	23,9
У % до попереднього року	-	64,4	109,3	98,3	122,9	118,7	70,9

*Складено автором за даними [20]

Також з таблиці 2.2 бачимо, що у 2018 році порівняно з 2015 обсяг міжбанківських кредитів вагомо збільшився на 10,2 млрд. грн. (що становить 43,4%), що говорить про погіршення фінансового стану окремих банків, зниження їхньої ліквідності та платоспроможності, а також про нестабільність банківської системи загалом у той період. Проте бачимо, що обсяг міжбанківських кредитів на кінець 2019 року зменшився порівняно з минулим роком на 9,8 млрд. грн., даний показник на 01.01.2020 р. становив 23,9 млрд. грн., що досить позитивно.

Значний вплив на оцінку фінансового стану банківських установ на сьогодні має нарощення великих обсягів непрацюючих кредитів у структурі кредитного портфеля банків (рис. 2.2).

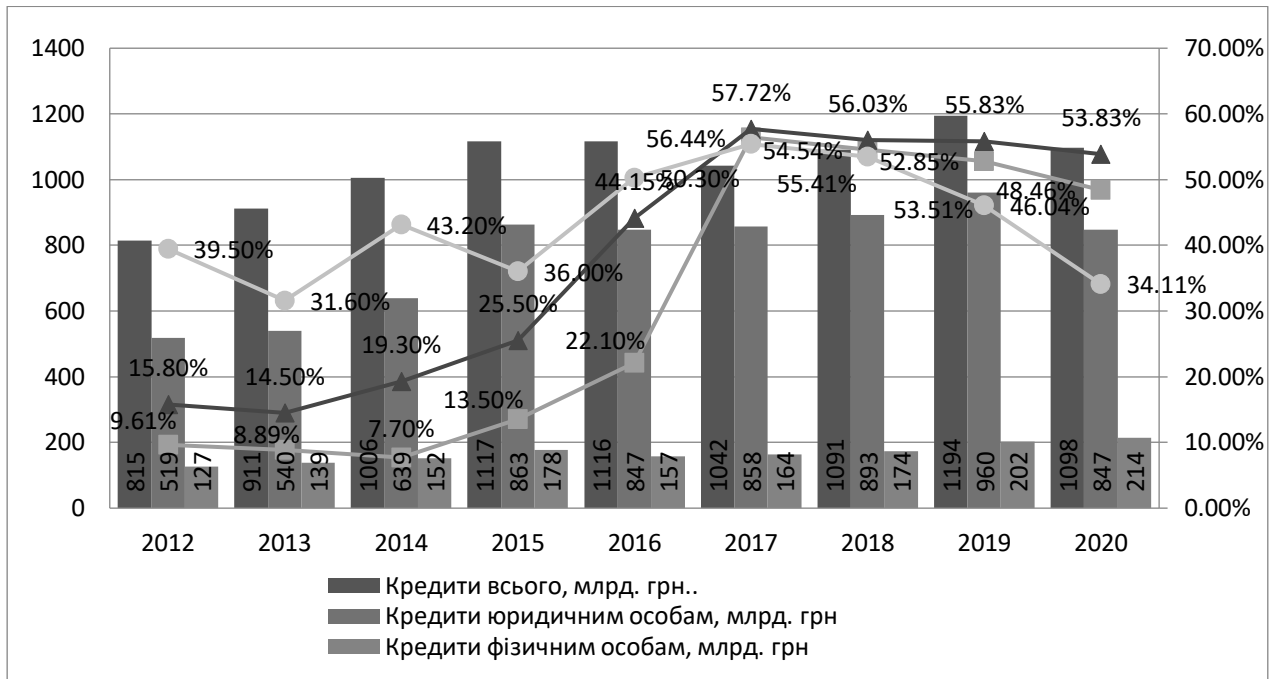

Рис. 2.2. Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі комерційних банків України станом на 1 січня 2012-2020рр.

*Складено автором за даними [20]

Впродовж 2015 – 2018 рр. спостерігається тенденція до погіршення якості кредитного портфеля банківських установ. Згідно з відомостями Національного банку України на початок 2016 року питома вага проблемних кредитів сягнула 22,10%. Але вже на початок 2017 року сягнула широкіх масштабів і становила 56,44%, на початок 2018 – 54,54%, на кінець 2018 року – 52,85%. Негативним є те, що частка непрацюючих кредитів у загальному обсязі кредитування у 2016 році сягнула майже 55%, в той час як у попередні три роки вона була нижчою 30% (рис. 2.2).

Причиною такого вагомого збільшення частки непрацюючих кредитів у Раді НБУ бачать попередню переоцінку якості кредитів ПАТ КБ «ПриватБанк» після його націоналізації. Загалом у період 2014–2018 рр. обсяг проблемних кредитів зріс майже у сім разів, що говорить про погану якість кредитного портфеля українських банків, а також є свідченням великих ризиків неповернення коштів. Збільшення кількості неплатоспроможності клієнтів банківських установ, проблеми функціонування бізнесу та значне зниження

рівня життя населення є основними причинами зростання проблемної заборгованості банків за 2014–2017 рр.

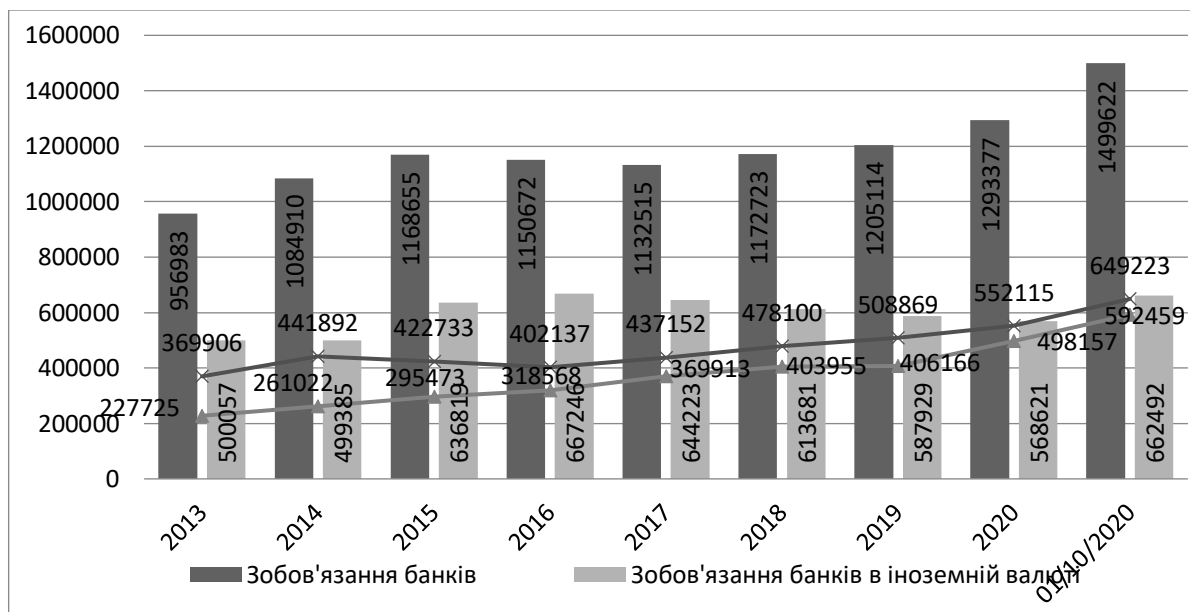
Частка непрацюючих кредитів (NPLs) в нашій країні становила 48,4% станом на перше січня 2020 року. Вона залишається досить високою протягом останніх років, проте поступово скорочується, починаючи з 2018 року. На сьогодні всі непрацюючі кредити визнані банками, рівень покриття їх резервами постійно зростає та становить приблизно 95%. Тому в подальшому непрацюючі кредити не матимуть суттєвого впливу на фінансові результати, а також капітал банків. Проте, варто додати, що велика частка непрацюючих кредитів – тягар для усього банківського сектору, а особливо для державних банків, у яких сконцентровано приблизно 75% NPL сектору (близько 45% припадає на Приватбанк). Центральний банк наголошує, що банківські установи повинні інтенсивніше розчищати баланси, а тому непрацюючі кредити слід реструктурувати, продати чи списати [20].

3. Динаміка депозитних операцій. Основним джерелом формування ресурсної бази банківських установ є депозитні операції, завдання яких полягає у залученні тимчасово вільних грошових коштів своїх клієнтів, тобто корпоративного сектору або населення. На рис. 2.3 показано динаміку зобов'язань банківських установ України, а також динаміку залучених депозитів юридичних та фізичних осіб.

На рис. 2.3 бачимо позитивну динаміку до скорочення зобов'язань банків в іноземній валюті. В кінці 2015 року обсяг зобов'язань в іноземній валюті становив 667 246 млн. грн., тоді як станом на кінець 2018 року він становив 587 929 млн. грн. На графіку також спостерігаємо поступове зростання обсягів вкладів фізичних та юридичних осіб.

Щодо теперішнього періоду, то за IV квартал 2019 року зобов'язання банків зросли на 8,9%. Внаслідок нарощення депозитів клієнтів частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях зросла за квартал на 1,5 в. п. до 83,3%, що вкотре було історично найвищим показником. Наприкінці року сезонно скоротилися кошти бюджетів, частина міжбанківських зобов'язань була погашена іноземними банками. Гривневі кошти суб'єктів господарювання

зросли за квартал на 16,2%. Найвищий приріст зафіксовано в державних банках – 23,1%. Суттєво збільшилися валютні кошти корпорацій – 48,4%. Це відбулося за рахунок зростання валютних коштів у державних банках протягом IV кварталу на 43,8%. Головним фактором такого приросту було отримання Нафтогазом 2,9 млрд. дол. за рішенням Стокгольмського арбітражу. Гривневі вклади населення зросли на 8,4% за квартал в усіх групах банків після їх скорочення у III кварталі 2019 року. Така динаміка пояснюється послабленням девальваційних очікувань та символічними ставками за валютними депозитами. Валютні вклади населення в доларовому еквіваленті зросли на 6,4% за останній квартал 2019 року та на 15,4% за 2019 рік. Частка валютних зобов'язань клієнтів за квартал скоротилася на 0,7 в. п. до 39,8%. [20].

**Рис. 2.3. Динаміка зобов'язань банківських установ
станом на 1 січня 2013-2020 рр., млн. грн.**

*Складено автором за даними [20]

Також із рисунка 2.3 бачимо, що загальний обсяг зобов'язань банків станом на перше жовтня 2020 року становив майже 1500 млрд. грн., коли ще станом на перше січня 2020 року цей показник становив 1293 млрд. грн. А порівняно із першим січнем 2013 року зріс на 543 млрд. грн., що є досить позитивним моментом і свідчить про поступове відновлення довіри до вітчизняної банківської системи.

Негативною є тенденція щодо зростання частки депозитів на вимогу. Так, на початок 2020 року вона становить 43,47%, а частка депозитів до одного року – 44,14%. Дана ситуація може підвищувати ризик ліквідності, може створювати загрози для стабільності банківської системи. Тому потрібно створити умови для заохочення розміщувати депозити на довгий період, в першу чергу через процентну політику, оскільки саме депозити будуть основою для кредитування реального сектору економіки. На даному етапі довіра до банківських установ відновлюється, оскільки темп зростання депозитного портфеля постійно збільшується. Проте насторожує ситуація зі суттєвим обсягом у структурі депозитного портфеля частки вкладів до запитання та до одного року. Крім того, спостерігається значний обсяг доларизації, що є системним ризиком.

4. Аналіз доходів та витрат. В умовах сучасного зовнішнього середовища прибутковість, а в тому числі й ефективна робота банків є головною складовою фінансової стабільності усієї банківської системи, яка, у свою чергу, відіграє провідну роль в розвитку економіки країни. Основне місце у вирішенні питання зростання ефективності банківської діяльності відводиться структурі та регулюванню доходів та витрат вітчизняної банківської системи.

На рисунку 2.4 і 2.5 представимо структуру доходів та витрат комерційних банків України на сучасному етапі. Як бачимо, найвищу частку в доходах займають процентні, а саме 58,7% від усіх доходів (станом на перше жовтня 2020 року). Процентні доходи (на рівні від 80 до 85%) традиційно є домінуючою складовою валових доходів банківських установ. Це трактується тим, що кредитування в різних формах завжди є основним напрямом у банківській роботі [15]. Питома вага комісійних доходів складає 26,0%, коли станом на 2015 рік складала 14% [20]. Таке збільшення частки комісійних доходів у загальному обсязі доходів говорить про те, що деякі банки стикаються із проблемою отримання основного процентного доходу і, вірогідно, банк намагається збільшити надходження від комісійних, надаючи клієнтам нетрадиційні послуги (рис. 2.4).

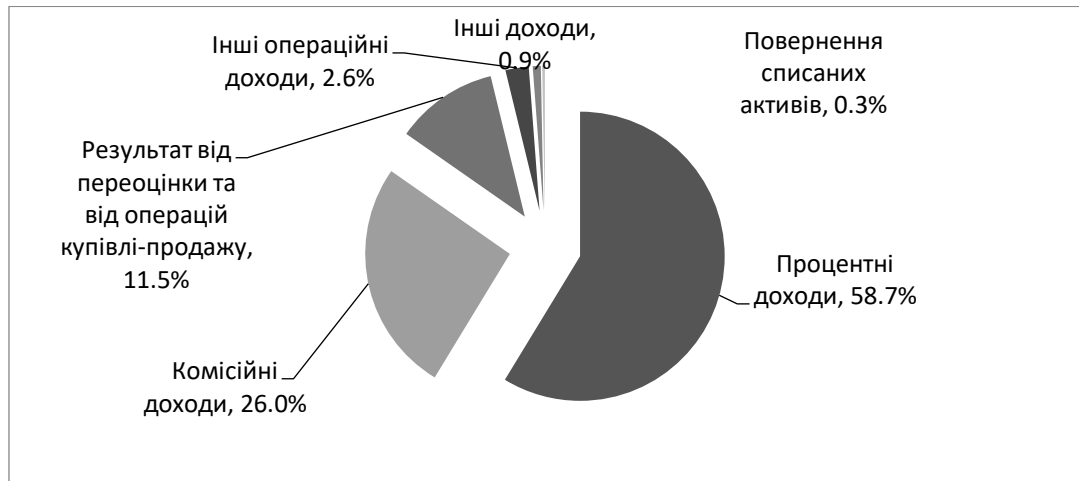

Рис. 2.4. Структура доходів комерційних банків України станом на 01.10.2020р.

*Складено автором за даними [20]

Щодо структури витрат банків, то в даному випадку спостерігаємо деяку позитивну тенденцію (рис. 2.5). А саме: процентні витрати станом на 1 жовтня 2020 року стали практично домінуючими у загальній структурі витрат банків і склали 32,3% усіх витрат. Коли ще станом на кінець 2016 року в структурі витрат комерційних банків переважали відрахування в резерви, що складали 56,6% на той момент (рис. 2.6).

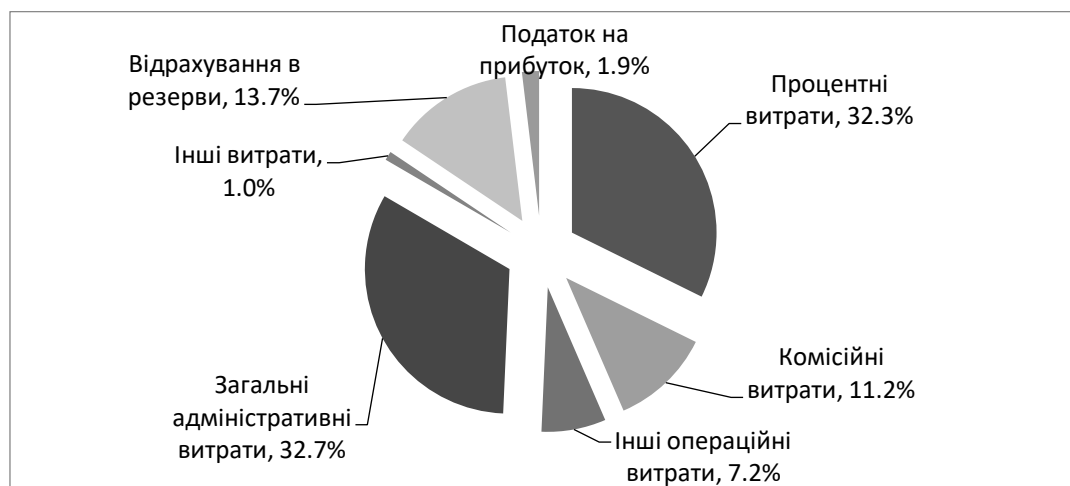
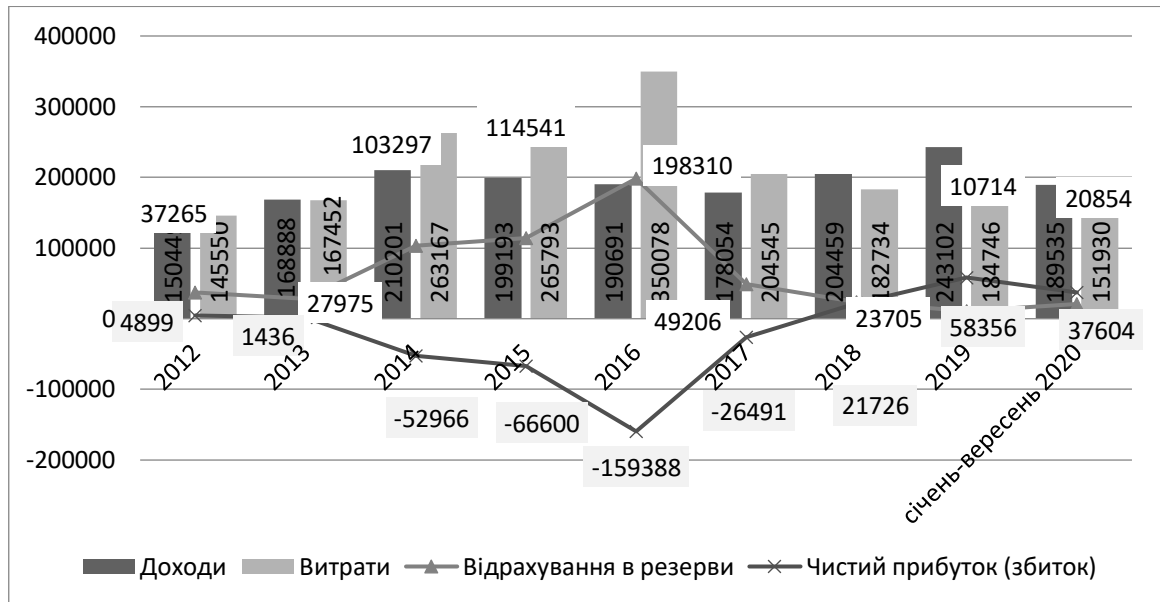

Рис. 2.5. Структура витрат комерційних банків України станом на 01.10.2020р.

*Складено автором за даними [20]

На графіку 2.6 бачимо, що за результатами 2018 року платоспроможні банки одержали 21,7 млрд. грн. чистого прибутку. Коли востаннє банківська система приносила прибуток в сумі 1,4 млрд. грн. ще у 2013 році.

**Рис. 2.6. Динаміка доходів і витрат комерційних банків
за 2012-20 рр., млн. грн.**

*Складено автором за даними [20]

За даними Центрального банку, за сім місяців 2020 року чистий прибуток банків зменшився на 22,7% – до 28,389 млрд. грн. до відповідного показника 2019 року (36,727 млрд. грн.). Щодо доходів банків за сім місяців, то вони збільшилися на 5,4% до аналогічного періоду попереднього року – до 149,109 млрд. грн. Витрати банківської системи за січень-липень 2020 року становили 120,72 млрд. грн., що на 15,3% більше, ніж за аналогічний період 2019 року. Зокрема, відрахування до резервів зросли втричі (до 19,1 млрд. грн.), комісійні витрати – на 26,8% (до 12,753 млрд. грн.), а процентні – скоротилися на 9,4% (до 39,406 млрд. грн.). За перших 6 місяців 2020 року українські банки отримали 23,79 млрд. грн. чистого прибутку, що на 23% менше за аналогічний показник минулого року. Зокрема, прибуток банківської системи за січень становив 6,592 млрд. грн., за лютий – 9,285 млрд. грн., за березень – 244 млн. грн. (на фоні різкого збільшення обсягів відрахувань до резервів), за квітень – 9,087 млрд. грн., за травень становив – 3,756 млрд. грн., а в червні банківські установи отримали 5,174 млрд. грн. збитку, що досить негативно.

З огляду на зазначені дослідження варто відзначити, що у функціонуванні банківських установ виявлено широкий ряд проблем. Зокрема, на даний момент актуальними залишаються наступні: низький рівень капіталізації банків, який

обмежує зростання обсягів кредитування; невисока якість активів, що призводить до підвищення кредитних ризиків та до зниження надійності банків; непостійний рівень прибутковості банків. Таким чином, діяльність банків підлягає постійному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, що в певній мірі визначають рівень стабільності всієї банківської системи. А проаналізовані вище чинники (монополізація та експортоорієнтованість економіки, девальвація гривні, незацікавленість банків у кредитуванні довгострокових проектів, недостатній рівень капіталізації банків, неефективна політика банківських установ щодо управління ризиками) стали причиною глибокої валютної кризи в Україні, що переросла у системну банківську кризу, призвела до розкручування девальваційно-інфляційної спіралі і, як наслідок, до різкого зниження рівня життя громадян країни. Саме тому, необхідним є підвищення ефективності банківської системи шляхом вжиття низки заходів спрямованих на розвиток банківської системи, підтримки стійкості та зміцнення її конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасній економіці банківська система є не тільки базовою інфраструктурною ланкою кредитних відносин, але й ключовим елементом всієї економічної інфраструктури в державі. Будь-які прояви нестабільності в банківській системі не тільки несуть у собі загрозу для вкладників і кредиторів банків, але і можуть підірвати довіру до економічної політики держави на міжнародному рівні.

Вихід зі сформованої кризової ситуації лежить в об'єднанні зусиль всіх галузей влади й розробки й реалізації відповідних заходів. Консолідовані зусилля НБУ, уряду, парламенту й Президента повинні бути спрямовані на відновлення довіри до банок як ключової умови стабілізації, нівелювання погрози дефолта й створення умов для виникнення передумов майбутнього посткризового росту. Необхідно прийняти ряд мір щодо розблокування грошового обігу в країні шляхом поновлення безперешкодного кредитування надійних позичальників, для цього необхідно знижувати ставку рефінансування. Варто розробити додаткові вимоги щодо якості регулювання банківської діяльності в системі банківського нагляду.

Зважаючи на вищезазначене, варто визначити першочергові кроки для стабільного та ефективного функціонування банківської системи України в подальшому.

1. Зменшення частки іноземного капіталу в загальному капіталі української банківської системи. На сучасному етапі спостерігаємо деяке погіршення структури банківської системи України, а саме – зростання частки іноземного капіталу. Велику частку в банківській системі в ряді залучення фінансових ресурсів та в ряді розміщення їх в активних операціях займають банки з іноземним капіталом. Звичайно, є певні позитивні моменти входження іноземного капіталу: наповнення української банківської системи новими ресурсами; збільшення можливостей залучення іноземних інвестицій. Та недоліки можуть бути серйозніші: загроза порушення балансу банківської

системи України; залежність української банківської системи від коливань на світових валютно-фінансових ринках; можливий відтік фінансових ресурсів за кордон; обмеження доступу національних позичальників до внутрішніх заощаджень; втрата банківською системою національної приналежності. Тому, необхідними є дії з метою деякого запобігання входженню у вітчизняну банківську систему іноземних банків із незадовільною репутацією та низькими рейтингами. Проте при цьому доцільно реалізовувати програми, що покликані на вдосконалення банківської системи України.

2. Достатність власного капіталу. Значною проблемою, що мала вплив на стабільність банківської системи, стала ліквідація великої кількості банків з ринку через їхню недостатню капіталізацію. Насамперед, це мало вплив на різке зменшення ресурсів банківської системи, помітно знизилась кількість структурних підрозділів банківських установ (як наслідок, – значно зменшився показник доступності банківських послуг, відбулось масове скорочення банківського персоналу). Недостатня капіталізація та низький обсяг власного капіталу банку суттєво знижує його інвестиційні можливості, його фінансову стійкість, погіршує її становище в цілому. Зростання капіталізації банківської системи є однією із умов забезпечення стабільності як банківського сектору, так і соціально-економічного розвитку країни загалом. Тому потрібно спонукати приплив капіталу в банки за рахунок залучення коштів акціонерів, підвищуючи прозорість та відкритість банків.

3. Підвищення якості банківських активів. Наявність розбалансованої структури активів сьогодні є досить актуальною проблемою комерційних банків нашої країни. Адже саме неякісне управління активними операціями та розбалансованість їхньої структури частіше за все призводять до негативного фінансового результату або мізерного прибутку, що свідчить про сумнівну конкурентоспроможність та низьку репутацію того чи іншого банку. Помітне збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі призводить до значних відрахувань в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Збільшення частки проблемних кредитів має негативний вплив на платоспроможність банку. Тому, для того щоб попередити виникнення

проблемних кредитів, банківським установам слід вдаватись до регулярного сканування власного кредитного портфелю, а також вчасно передавати кредити підрозділу раннього прострочення. Банкам слід ефективніше проводити роботу з позичальниками на усіх етапах кредитного процесу. Щодо НБУ, то йому слід розробляти систему заходів для стимулювання кредитування експортоорієнтованих виробництв, малого та середнього бізнесу.

4. Приплив депозитних коштів на банківські рахунки. Депозити є головним способом акумуляції ресурсів банку. Без достатньої ресурсної бази банківські установи не в змозі у потрібних обсягах здійснювати кредитування поточних потреб бізнесу та населення. А правильно обрана депозитна політика завжди є суттєвою конкурентною перевагою. Таким чином, основними напрямками підвищення ефективності проведення депозитних операцій банківськими установами вважаємо: підвищення фінансової грамотності суспільства шляхом інформування про переваги та можливості депозитів; розроблення новітніх продуктів (pow-рахунки, інвестиційні депозити, святкові депозити); розповсюдження реклами, яка б містила інформацію про умови залучення вкладів та основні аспекти депозитної політики банку, задля формування довіри клієнтів [3]. Також доцільно забезпечити так званий зовнішній захист депозитів, що має на меті створення спеціальних фондів, які виступають гарантами повернення вкладів на випадок банкрутства окремих банківських установ або всієї банківської системи.

5. Стабільний рівень прибутковості банків. В умовах ринкової економіки забезпечення прибуткової діяльності є необхідним чинником існування банківської установи. Негативні тенденції щодо прибуткової діяльності банків відображають ті проблеми функціонування банківського сектору, які проявились ще з початку фінансово-економічної кризи у 2014 році. Задля того, аби банківська установа отримувала доходи потрібно підвищити зростання активів, що приносять процентні доходи. Тому варто залучати більше позичальників, аналізуючи при цьому їхній фінансовий стан. Також усім банкам доцільно впроваджувати фінансове планування, яке дозволяє спрогнозувати доходи, витрати та прибуток банку на рік. Комерційним банкам слід удосконалювати

маркетингову політику, основною метою якої є визначення потреб клієнтів та забезпечення умов, які сприятимуть залученню нових клієнтів, збільшенню сфери банківських послуг в майбутньому.

6. Зростання рівня довіри до банківської системи. Низький рівень довіри до банківських установ і незначні темпи її відновлення зумовлюють негативні наслідки – недоотримання банками депозитних ресурсів, зменшення їх можливостей у стимулюванні розвитку економіки. Основними напрямками роботи в даному аспекті мають стати: підвищення довіри до національної валюти шляхом нівелювання девальваційних очікувань суб'єктів ринку та прозорості роботи НБУ, яка базується на чітко виражених орієнтирах; збільшення прозорості усього банківського бізнесу та підвищення рівня захисту споживачів фінансових послуг; зростання рівня фінансової грамотності населення.

7. Ефективна політика НБУ у напрямку досягнення фінансової стабільності. Відмова від підтримання фіксованого курсу національної валюти повинна була супроводжуватись підвищенням якості процентної політики НБУ і оптимізацією управління ліквідністю, що створило б основу для стабілізації валютного курсу, проте в реальності процентна політика суперечила завданню підтримання стабільності курсу гривні та сприяла її постійному знеціненню. Також на сьогодні законодавчо не закріплена відповідальність Голови НБУ за діяльність центрального банку, зокрема за невиконання Основних засад грошово-кредитної політики та основних функцій НБУ, визначених в Законі України «Про Національний банк України». Наслідком цього є фактична відсутність правового механізму, який стимулював би НБУ до ефективного виконання своїх функцій. Таким чином, від заходів державного антикризового управління банком залежать нейтралізація кризових явищ в державі та забезпечення подальшого стабільного функціонування банків, розвитку шляхом вчасного прийняття адекватних управлінських рішень й ефективного використання внутрішніх ресурсів. Адже саме створення системи державного антикризового управління банківською системою виступає чи не найважливішим стратегічним завданням, яке дає можливість ефективно використовувати потенціал банківської установи. На нашу думку, у системі

державних антикризових заходів держави та Центрального банку важливим є забезпечення довіри серед суб'єктів господарювання та населення щодо можливості окремими банками не виконувати свої фінансові зобов'язання. Аналізуючи сучасний стан банківської системи України та державні антикризові заходи Національного банку України, ми спостерігаємо ситуацію, коли дії НБУ не лише не збільшують довіру, але й підвищують паніку серед населення. Тому оцінка заходів державного регулювання антикризового управління є важливим етапом у подоланні банківської кризи в цілому, так і на рівні кожної окремої банківської установи.

Ефективне функціонування банківської системи в цілому залежить, насамперед, від фінансового стану кожного окремо взятого банку та його здатності протидіяти негативним шокам зовнішнього середовища. Тому належне виконання банками своїх функцій, їх позитивний фінансовий стан та стабільність банківської системи має бути не лише предметом жорсткого контролю з боку органів банківського регулювання та нагляду, а й об'єктом особливої уваги з боку суспільства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у результаті проведених досліджень досягнута мета, а саме науково обґрунтовано теоретичні положення, методичне забезпечення та практичні рекомендації щодо розвитку банківської системи України в умовах фінансової нестабільності. При досягненні мети отримано наступні результати:

На основі дослідження підходів до трактування категорії «банківська система», дане поняття отримало у роботі свій подальший розвиток та запропоновано його розглядати її як систему, що представлена сукупністю банківських інститутів, які перебувають у тісному взаємозв'язку і структурній взаємозалежності та функціонують відповідно до встановленої нормативно-правової бази, задля стабільного розвитку банківського сектору, а також для ефективного розвитку економіки загалом.

Основними ознаками розвитку банківської системи є наступні положення: банківська система є системою відкритого типу, що пов'язано із взаємодією банківської системи з іншими економічними системами, такими як фіскальна, бюджетна та ін., а також з її впливом на розвиток економічної системи країни та, навпаки, залежністю розвитку банківської системи від економічної ситуації в країні.

Дослідження структури та особливостей розвитку банківської системи дало змогу визначити, що структура банківської системи – це множина всеможливих відносин між її елементами та підсистемами. Вона визначається складом і спеціалізацією банківських установ та сукупністю зв'язків, що їх об'єднують.

Відповідно до нормативно-правових актів, зокрема Законів «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність» в Україні банківської системи складається з двох рівнів. На першому рівні знаходиться центральний банк країни (НБУ), який виконує специфічні функції та відіграє особливу роль в економіці; на другому – банки, основне функціональне призначення яких це посередництво, або трансформація залучених коштів від юридичних і фізичних осіб у кредити та інвестиції.

Дослідження сучасного стану функціонування банківської системи України в умовах фінансової нестабільності показало, що банківська система поступово виходить з кризового стану: відбулося її очищення від неплатоспроможних банків, зростає прибутковість

Однак, однією із вагомих проблем у забезпеченні стабільного розвитку банківської системи є тенденція до погіршення якості кредитного портфеля банківських установ. Питома вага проблемних кредитів на кінець 2018 року сягнула позначки у 52,85%. А за останніх п'ять років обсяг проблемних кредитів зріс приблизно у сім разів, що говорить про незадовільну якість кредитного портфеля вітчизняних банків, а також підтверджує ризики неповернення коштів клієнтів.

Проведений аналіз фінансового стану банківських установ показує, що банківська система нашої країни зіткнулася з масштабним відтоком депозитів з рахунків. Це пов'язано, насамперед, із низьким рівнем довіри до банківської системи і зумовлює негативні загрози недоотримання банками депозитних коштів і, як наслідок, зменшення можливостей банківських установ у підтримці ефективного розвитку економіки.

Розвиток банківської системи має здійснюватись за такими основними напрямками: підвищення рівня капіталізації банків, якості та конкурентоспроможності банківських кредитних послуг; впровадження сучасних систем управління ризиками та міжнародних стандартів корпоративного управління; посилення захисту прав вкладників, клієнтів та кредиторів банківських установ; впровадження стратегії активного нагляду, орієнтованого на виявлення проблем у діяльності банку на ранніх стадіях їх виникнення та своєчасного реагування.

Проведене дослідження підтвердило, що розвиток вітчизняної банківської системи відбувається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх тенденцій, тому збереження її стабільності повинно супроводжуватися забезпеченням довгострокової ефективності банківської діяльності, вдосконаленням банківського нагляду згідно світових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугель Ю.В. Проблеми розвитку банківської системи України. *Глобальні та національні проблеми економіки Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2016. Випуск 9. С. 623-626. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/127.pdf>.
2. Вдовенко Л. О. Думбровський В. А. Тенденції розвитку банківської системи в контексті впливу фінансової кризи. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2018. №8. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/8-2018/UKR/vdovenko.pdf>.
3. Гірняк В. В. Сучасні інструменти маркетингу в продажу банківських продуктів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2017. №23(2). С. 55-58. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/14.pdf>.
4. Гриценко Л. Л., Онопрієнко Є. Ю. Банківська система України: сучасний стан і напрямки розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 10. С. 111-117.
5. Гроші та кредит: підручник / за ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 892 с.
6. Дзюблюк О. В. Валютно-курсові аспекти антикризової економічної політики. *Банківська справа*. 2017. № 4. С. 14-33.
7. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки : монографія / О. В. Дзюблюк. К. : Поліграф-книга, 2000. 512 с.
8. Дзюблюк О., Владимир О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 26-33.
9. Егорова Н. Е. Предприятие и банки: Взаимодействие, экономический анализ, моделирование : учеб.-практ. пособ. М. : Дело, 2002. 456 с.
10. Заєць М. А. Криза управління банківською системою та її вплив на економічний стан в Україні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Том 16. Вип. №3 (37). URL: <file:///C:/Downloads/123709-263530-1-PB.pdf>.

11. Ісмаїлов А. Б. Алгоритм забезпечення комплексного та системного антикризового регулювання банківської системи України. *Фінансові дослідження : електронний науковий журнал*. 2017. № 2. С. 56-64.
12. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=3&y=2020>.
13. Корнилюк Р. Іноземні банки в Україні: виживають сильніші. *Реальна економіка*. 2013. URL: <http://real-economy.com.ua/publication/22/33205.html>.
14. Лесик В. О. Теоретичні положення формування системи забезпечення фінансової стабільності банківської системи. *Економіка і фінанси*. 2017. № 9. С. 131-141.
15. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. *Економічна наука*. 2016. №10. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2016/5.pdf.
16. Малахова О. Л., Іващук О. О Дієвість інструментів монетарної політики: вітчизняні реалії та світовий досвід. *«Молодий вчений»*. 2017. № 10 (50). URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/26832/1/215.pdf>.
17. Масленніков, В. В., Соколов Ю. А. Національні банківські системи. *Банки та банківські системи*. 2006. № 3. С. 4-16.
18. Онищенко Ю. І. Банківська система як складова фінансової системи. *Науковий вісник ОДЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія*. 2009. №8 (86). С. 95-104.
19. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2018>.
20. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
21. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення 01.01.2019. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
22. Пурій Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Фінансовий простір*. 2017. № 3(27). С. 41-45.

23. Рудь І. Ю., Кишковська О. М. Сучасний стан банківської системи України. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2018. Випуск 22. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/159.pdf>.

24. Руцишин Н. М., Костак З. Р Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Випуск № 16. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/16_ukr/119.pdf.

25. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності : монографія / О. В. Дзюблюк. Тернопіль: Вектор, 2016. 276 с.

26. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Vienna : Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. – 354 с.

27. Федевич Л. С. Ливдар М. В. Межирицька Я. В. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2020. Випуск 21. С. 21-27.

Додаток А

Визначення поняття «банківська система»

Автор	Визначення	Підхід до розуміння
О. В. Дзюблук	Сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись встановленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою забезпечення можливості ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ	Інституційно-економічний
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України	Інституційний
С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова	Сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів у їх взаємозв'язку, які діють у тій чи іншій країні в певний історичний період; складова кредитної системи	Інституційний
Р. І. Тиркало	Економічна структура, яка становить один із типів фінансових посередників у системі ринкової інфраструктури загалом	Інституційно-економічний
О. В. Дзюблук, Б. П. Адамик, Г. Р. Баянт	Банківська система – це підсистема кредитної системи, що є сукупністю центрального та комерційних банків різних типів та форм власності, які, взаємодіючи між собою, утворюють єдине ціле, формуючи нові функції, спрямовані на забезпечення ефективного переміщення капіталу в межах всієї економічної системи держави	Інституційно-економічний
В. В. Масленніков	Це складна система, що належить до систем вищого рівня, самоорганізовується та історично складається під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність і виконують функцію внутрішнього управління банківськими інститутами	Інституційно-економічний
І. І. Д'яконова	Складова економічної та кредитної систем, а за своєю сутністю як складну самоорганізаційну систему, яка складалась під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників протягом тривалого часового періоду і є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність й виконують функцію внутрішнього управління ними	Інституційно-економічний
О. О. Затварська	Динамічна цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних банківських інститутів, що постійно розвиваються	Інституційний

* Складено автором